

I förra numret av *Veritas* skrev Karl Lindqvist om hur dagens ungdom läser och upplever *Singoalla*. Vad kunde väl då passa bättre än att vi här presenterar ett skolarbete – en essä – om just *Singoalla* som skrivits av en artonårig gymnasist. Hon tar sikte på romantikens förhållande till naturen, och en av hennes utgångspunkter är tavlan ni ser här nedan.

Caspar David Friedrich: Vandraren i dimhavet (1818)
[Bilden hämtad från Wikimedia Commons]

NATASHA BLOMQVIST

Den reflekterande och övertygande naturen i den rara och överdådiga romantiken

Naturen kan vi inte hejda när den är på sin framfart. Regnet, solen och vinden lever sina egna liv. Samma sak med våra känslor. Hur mycket vi än kämpar för att hålla dem i schack lyckas tårarna, skratten och ilskan ändå nästla sig förbi vår vilja. Naturen och känslorna tycks ha mycket gemensamt, och den förstnämnda speglar på något underligt sätt ofta de sistnämnda. I fiktion vänder man ofta på steken. Där låter man känslorna få reflektera naturen. Att regnet öser ner på den som just fått sitt hjärta krossat, eller att solen skiner på de nygifta är ingen slump, och heller ingen ny företeelse. Romantikerna stod i samklang med detta fenomen redan på 1800-talet, i synnerhet Viktor Rydberg.

Romantikens föregångare, upplysningen, var en förnuftig en. Genom sitt intresse för vetenskap och politik återuppväckte den renässansmänniskornas tänk om att människan var en självständig varelse, född med egen tankeförmåga. Det blev hippt att utbilda sig och kritisera, men som vi alla vet är det ingen som orkar sitta för länge med näsan klistrad framför en encyklopedi, speciellt inte efter en lång och hård arbetsdag i fabrikernas förorenade luft. Det var då man tog upp telefonen och slog en pling till *Romantiken*. *Romantiken* var den blonda och flirtiga, men ack så hetlevrade kusinen som aldrig sa nej till lite ståhej. Hens uppgift var att ta med de miserabla industrialiserings-människorna på en verklighetsflykt. En flykt som sällan misslyckades med att uppfylla sitt syfte. Här fick känslan stå i finrummet och allt förnuft sopades under mattan, för vem vill egentligen vara förnuftig när man kan vara kär? Eller ruttna hemma när man kan ge sig ut i det sköna fria? Allt som krävs är att plocka upp en roman

signerad Viktor Rydberg, och vips befinna sig där "*Granarna viskade, bäcken sorlade, sippor och violer tittade fram ur det gröna.*" (s. 26, *Singoalla*, publicerad 1857)

I romantiken används naturen för sin fantastiska förmåga att övertyga. Den får oss att känna vad vi inte skulle förmått oss att känna på egen hand, eller höjer det vi känner till högre nivåer. Till sina grönböljande ängar inviterar den oss för att vila en stund på sitt mjuka daggfuktiga gräs, och fyller våra kroppar med välbehag och lycka. En sekund senare kan vi befinna oss i en skog så mörk som natten. Det kryllar av obehagliga varelser bakom var och varannan trädstam och blotta tanken på vad som döljer sig där i månens skugga får håret på armarna att resa sig. Att studera verk från romantiken är som att kliva på en berg- och dalbana. Inte endast när det kommer till litteraturen, utan all form av konst som denna epok svepte över ger samma känslorush. Se bara på Caspar Friedrichs målning *Vandraren över dimhavet* (1818). Med de dramatiska klipporna och den fantastiska himmelen är det näst intill omöjligt att inte slås av storslagenhet, och känslan av frihet fyller bröstet som när man tar ett djupt andetag. Hela världen står vid denne vandrars fötter, både bildligt och bokstavligt talat. Men sätt istället in denne man, i samma attityd och position, i ett tomt rum. Vad känner du nu? Antagligen har inte de kala väggarna haft samma förmåga att övertyga dig om mannens storslagna öde och förflutna som när han stod på klippan, och det sista som slår dig är nog frihet.

I Rydbergs roman *Singoalla* träffar riddaren Erland en romsk flicka vid samma namn som bokens titel någonstans djupt inne i de småländska skogarna. Omständigheterna är klyschigt perfekta; de är unga, han är ståtlig och stilig och hon utomjordiskt vacker och mystisk. De är omgivna av en porlande bäck samt en gräsmatta med "*prunkande blommor i blått, vitt och rött.*" I dessa sammanhang sätter naturen en stämning av kärlek och lycka, men den kan även fylla andra funktioner än att endast spegla det som är fint. Den har

förmågan att måla upp livets alla nyanser, och trots epokens namn, är många av dem långt ifrån romantiska. När Erland och Singoalla dramatiskt skiljs åt upphör deras lycka tvärt och beskrivningarna av den förut så lyckligt vackra omgivningen adapterar en mörkare, dystrare ton.

Än påskyndade han sin gång, än stannade han och såg upp mot den gulbleka, vemodiga månen. Han gick utan tanke och utan mål. Han hörde trädens lov viska ord, än rysliga så att han spratt till därvid, än hånande, så att han skar tänderna av vrede och ryckte de löv, som viskat så, från deras grenar, än lustiga så att han gapskrattade, än sorgsna så att han fällde tårar. (s. 106)

Månen är gulblek och vemodig, vilket speglar huvudkaraktär-ens känslor väl. Här får man direkt känslan att Erland är vid illa lynne, och visst är han det. Han har nämligen just mördat sin son, och om allt går enligt plan kommer pojkens moder, Singoalla, snart stå inför samma öde. Rydberg nöjer sig dock inte med att enbart använda naturen som en pensel för att måla upp en färgstark och levande bild. Han har valt ut den allra finkänsligaste av dem och målat dit små hjärtan. Nu kan den inte bara passivt skapa känslor, den gör det även aktivt. Med sitt egna liv. Helt av egen förmåga. Löven kan nu viska och beröra och Erland blir spritt språngande galen på grund av detta befängda uppförande från den vanligtvis livlösa naturen, och visst går det inte att undvika att man själv som läsare påverkas en aning åt samma håll. En obehaglig och kuslig känsla skapas genom denna form av besjälning. Bland dessa övernaturliga beteenden finns en antydning till skräck, och som Rydberg så elegant illustrerat i sin renodlade romantik-roman, kan även detta epoktypiska tema komma i uttryck med hjälp av naturen.

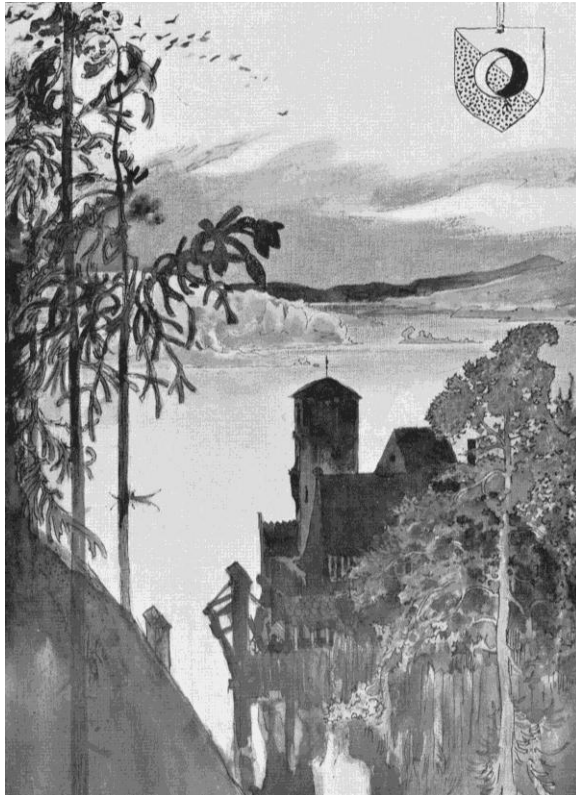
Naturen är alltså ett briljant verktyg när det kommer till att skapa stämning och väcka känslor. Då vädret är lika oförutsägbart som livet, bergstoppar lika höga som våra drömmar, och vinden är lika otämjbar som ungas känslor, gifter sig

naturen väl med denna energiska och färgsprakande epok vi kallar romantiken. Att komponera ihop naturen med känslor är en skottsäker metod för en kärleksroman, och detta var något som 1800-talets romantiker tog väl till sina hjärtan, i synnerhet Viktor Rydberg.

Källförteckning

Rydberg, Viktor. *Singoalla*. Första upplagan 1857; citaten här ovan ur Klassikerförlagets utgåva från 1994.

Tavla: Friedrich, Caspar. *Vandraren över dimhavet*, 1818

Slottet i skogen. Illustration av Carl Larsson till *Singoalla*